

A BEAVATKOZÓI JOGÁLLÁS A BÍRÓI GYAKORLAT TÜKRÉBEN

PINTÉR P. Zoltán
ügyvéd (Budapest)

Bevezetés

A beavatkozónak a hatályos Pp. által meghatározott jogi helyzetére is igaz az, hogy „Két dolog kétségtelen. Először az, hogy ő nem perbeli képviselő. Másodszor, hogy nem pertárs. Nyilvánvaló tehát, hogy neki egészen külön fogalom alá eső, mint szokás mondani, *sui generis* szerepe van.”¹

A jelen tanulmány a beavatkozó különleges perbeli szerepére fókuszál. Van, hogy a peres félhez való hasonlósága kerül előtérbe. Van, amikor fontosabb ennél, hogy félnek nem minősülő harmadik személy.

Attól függően, hogy a beavatkozó perbeli cselekményeinek hatályossága miként alakul, kétféle beavatkozó jogállást különböztethetünk meg. Ezzel összefüggésben beszél a jogirodalom *a beavatkozó függőségéről vagy függetlenségéről*. A beavatkozó jogállását az adott esetben az határozza meg, hogy a perben hozott ítélet jogereje kiterjed-e a beavatkozónak az ellenféllel szemben fennálló jogviszonyára. A jelen tanulmány a kétféle beavatkozó jogállás közötti különbségek bemutatása helyett arra helyezi a hangsúlyt, hogy mi a közös bármely beavatkozóban, mik azok a jellemvonások, amelyek minden beavatkozó esetében megfigyelhetők, amelyekből összeáll a beavatkozó *sui generis* jogi helyzete.

Néhány, általunk különösen fontosnak tartott kérdéskör képezi vizsgálódásunk tárgyát, már csak terjedelmi okokból kifolyólag sem törekedhetünk teljességre. Amint a tanulmány címe is jelzi, fokozott figyelmet fordítunk a hazai bírói gyakorlat elemző jellegű bemutatására. A gyakorlatban felmerülő problémák megoldása, el-
lentmondások kiküszöbölése céljából de lege ferenda javaslatokat teszünk.

¹ MAGYARY Géza: *Magyar polgári perjog*. Átdolgozta: NIZSALOVSKY Endre, Budapest, Franklin-Társulat, 1940. 190.

1. A beavatkozási jogállás létrejötte és megszűnése

A beavatkozási jogállás létrejöttének és megszűnésének kérdésköre szorosan kapcsolódik a beavatkozási kérelem és a beavatkozó perbeli részvételét érintő határozatok témaköréhez. Azt is hangsúlyoznunk kell, hogy a beavatkozási jogállás létrejöttéhez a Pp. 54. §-a megkívánja, hogy a per, amelybe a beavatkozó be kíván avatkozni, folyamatban legyen.

Kérdésként merül fel, hogy a beavatkozót mikortól illetik meg perbeli jogok, mikortól terhelik perbeli kötelezettségek. A közzétett bírósági határozatok a beavatkozás megengedése tárgyában való döntéshez kötik a beavatkozási jogállás létrejöttét. „A beavatkozó perbe történő beavatkozásáról a bíróság dönt a Pp. 56. § (1) bekezdése alapján, a bíróság döntéséig a beavatkozni kívánó személyt (szervezetet) a beavatkozó jogai nem illetik meg, kötelezettségek nem terhelik.”² Ugyanezt a szemléletet tükrözi a BH1985. 37. számon közreadott döntés, amely szerint a tárgyalási nap elmulasztása miatt pénzbírság nem szabható ki a beavatkozóval szemben, ha a ‘mulasztást’ a beavatkozás megengedése előtt követte el, minthogy a beavatkozás megengedése kérdésében való bírósági döntés előtt a perben beavatkozóként nem járhatott el.

Különös súlyt kap az ezen kérdésfeltevésre adott válasz, ha ezen múlik, hogy a beavatkozó által benyújtott fellebbezést joghatályosnak fogja-e tekinteni a bíróság. A KGD2008. 153 számon közreadott döntés is abból indul ki, hogy a beavatkozni kívánó személy attól az időponttól válik a peres eljárás résztvevőjévé, amikor a beavatkozását a bíróság megengedi, és csak ettől az időponttól illetik meg a Pp. 57. § (1) bekezdésében írt jogosultságok. Ebből a határozatot hozó bíróság azt a következtetést vonta le, hogy a beavatkozóval a Pp. 57. § (2) bekezdése alapján csak a beavatkozás megengedését követően hozott határozatokat kell közölni, és csak az így közölt határozatok ellen van a Pp. 233. § (1) bekezdése alapján fellebbezési joga. A hivatkozott döntésnek egyébként az az érdekessége, hogy ezt a szigorú jogszabály-értelmezést mondhatni az ésszerűség jegyében valamelyest megengedő módon alkalmazta a bíróság a konkrét esetben. Bár azt a végzést, amely ellen a beavatkozó utóbb fellebbezést terjesztett elő, a bíróság pár nappal korábban hozta meg, mint ahogy a beavatkozás bejelentésére és megengedésére sor került volna, a közreadott döntés (bizonyos önellentmondástól sem mentesen) nem a fellebbezéssel támadott végzés meghozatala időpontjának tulajdonít jelentőséget, hanem annak, hogy amikor a fellebbezéssel támadott határozatot a peres felekkel közölték, a beavatkozó már a peres eljárás részese volt, mert már megengedték a beavatkozását. A jogorvoslati határidőben történt beavatkozás megengedése folytán pedig a beavatkozó az építési jogait érintő határozat ellen jogszerűen élhetett jogorvoslattal.³

² KGD2002. 259

³ Ugyanezt a logikát követi a BDT2002. 601. számon közreadott döntés; abban az esetben azonban ez a jogszabály-értelmezés a beavatkozó által benyújtott végzés elleni fellebbezés hivatalbóli elutasítására vezetett, mivel a beavatkozó fellebbezése a felperesekkel és az alperessel kézbesítés útján közölt, jogerőre emelkedett végzést támadott. A közzétett határozat indokolása szerint nincs semmiféle jogszabályi előírás arra, hogy a beavatkozás megengedése előtt a felek részére már kézbesített határozatokat

A fentiekben bemutatott bírói gyakorlatot a jogtudomány a hatályos szabályozás alapján is következetesen vitatja. Farkas József álláspontja szerint „a beavatkozó a beavatkozás megengedése előtt, a kérelme benyújtásától kezdődően részt vesz a perben mindaddig, amíg a beavatkozási kérelmét jogerősen el nem utasítja a bíróság”.⁴ Udvary Sándor ezt azzal az érveléssel egészítette ki, hogy „ha a beavatkozót teljes jogok illetik meg a kérelme elsőfokú elutasítása és a jogerős döntés között, álláspontunk szerint ebbe, mint többé a kevesebb értelemszerűen beletartozik, hogy a döntést megelőzően is teljes a beavatkozó státusza”.⁵

Jól látható tehát, hogy annak a bírói gyakorlatnak, amely a beavatkozás megengedéséhez köti a beavatkozási jogállás létrejöttét, törvényi alapja nincs, ez a jogszabályértelmezés dogmatikailag hibás. Minthogy a jogtudomány évtizedek óta kritizálja ezt az álláspontot, aligha várható, hogy a bíróságok változtatni fognak ezen, ha eddig nem tették, ezért a megoldást csak a jogalkotástól remélhetjük. Hangsúlyoznunk kell, hogy ebben az esetben nem valamiféle tudományos szörszálhasogatásról van szó, hiszen láthattuk, hogy komoly tétje van annak, hogy a beavatkozót mikortól illetik meg perbeli jogok, többek között ezen múlik az is, hogy az általa benyújtott fellebbezést joghatályságnak fogja-e tekinteni a bíróság.

A kívánatos jövőbeli főszabály az idézett jogirodalmi érvek tükrében az, hogy a Pp. 57. §-ában foglalt rendelkezések a beavatkozás bejelentésétől kezdve irányadóak a beavatkozóra. Ehhez az egyértelmű és dogmatikailag kifogástalan helyzet elérése végett a jogalkotónak vagy a jelenleginél következetesebb bírói gyakorlatnak megítélésünk szerint hozzá kellene tennie azt is, hogy a beavatkozóval közölni kell azokat a külön fellebbezéssel megtámadható határozatokat, melyek vonatkozásában a beavatkozó által támogatott féllel szemben a beavatkozás bejelentésének napján még nem telt le a fellebbezési határidő. A beavatkozónak ugyanis a beavatkozás bejelentésétől kezdve lehetősége kell, hogy legyen arra, hogy pótolja az általa támogatott fél által még végérvényesen nem elmulasztott fellebbezést; ehhez képest irrelevánsnak tűnik, hogy a megfellebbezhető határozatot a beavatkozás bejelentése előtt vagy azután hozta meg a bíróság.⁶ Megjegyzendő, hogy az önálló beavatkozó esetében az

az eljárás későbbi szakaszába kapcsolódó beavatkozó részére is kézbesíteni kellene. Az adott esetben tehát a beavatkozó által benyújtott fellebbezést azért nem lehetett joghatályságnak tekinteni, mert a bíróságnak ezen végzését a beavatkozó részére nem kellett kézbesíteni.

⁴ FARKAS József: A felek és más perbeli személyek. In: SZILBEREKY Jenő – NÉVAI László (szerk.): *A polgári perrendtartás magyarázata*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1976. 355.

⁵ UDVARY Sándor: A felek és más perbeli személyek. In: SZABÓ Imre (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény magyarázata*. Budapest, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2006. 188–189.

⁶ A jelenlegi bírói gyakorlat, amely e vonatkozásban teljesen következetesnek nem tekinthető, olykor jelentőséget tulajdonít ennek a körülménynek. Láttuk, hogy a KGD2008. 153 számon közreadott döntés indokolásában is feltűnik az a megállapítás (melyet aztán az ésszerűség jegyében mégsem vett annyira komolyan a bíróság), hogy „a beavatkozóval a Pp. 57. § (2) bekezdése alapján csak a beavatkozás megengedését követően hozott határozatokat kell közölni, és csak az így közölt határozatok ellen van a Pp. 233. § (1) bekezdése alapján fellebbezési joga”. Egy másik esetben a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy „az alperesi beavatkozó a végzés meghozatalának időpontjában a peres eljárásnak résztvevője nem volt, a határozatot kézbesíteni részére nem kellett” (KGD2001. 324).

általunk javasolt megoldás is vitatható dogmatikailag annyiban, hogy a beavatkozó a féltől függő helyzetbe kerül, de valamilyen határt kell szabnunk annak érdekében, hogy a beavatkozó a beavatkozás bejelentése előtt már jogerőssé vált határozattal eldöntött kérdéseket utóbb ne tehesse vitássá.

További kérdés, hogy a beavatkozó mikortól kezdve jogosult a per iratainak megtekintésére és azokról másolatok készítésére. A Bűsz. 11. § (1) bekezdése szerint a bíróság kezelő irodája állapítja meg e jogosultságot az ügyiratok alapján.⁷ Viszonylag sok ügyet megismerve kijelenthetjük, hogy az iratok megtekintésére és azokról másolatok készítésére a beavatkozó a beavatkozás bejelentésétől kezdve lehetőséget kap (legfeljebb az fordul elő, hogy a kezelő iroda azt kéri tőle a beavatkozási kérelem benyújtása után, hogy jöjjön vissza másnap az iratok megtekintése végett, hogy előbb az eljáró bíró hadd lássa a beavatkozási kérelmet).

Ez a gyakorlat a korábban meghivatkozott jogirodalmi érvekre figyelemmel kétségtelenül összhangban áll a hatályos szabályozással, mégis kérdéses, hogy a bíróság miért éppen akkor engedékeny, miért éppen akkor tér el a fentiekben bemutatott következetes felfogásától, amikor az talán a legkevésbé indokolt. Ez lehet, hogy elsöre furcsán hangzik, de induljunk ki abból, hogy beavatkozási kérelmet bárki benyújthat, jogi érdek gyanánt valamely általános hivatkozást megjelölve (pl. magát kinevezte a bírósági korrupció elleni harc éllovasának, ezért szeretne tetszőleges pereket leellenőrizni). Legyen bármilyen abszurd is a beavatkozás megjelölt indoka, a perbe történő beavatkozását bejelentő személy számára a per iratainak megtekintését és azokról másolatok készítését a törvénynek megfelelően lehetővé fogja tenni a kezelő iroda.

Mindebből az következik, hogy olyan személy is megismerheti a per iratait és hozzájuthat az azokról készült másolatokhoz, akinek voltaképpen semmi köze hozzá. Számtalan bizalmas jellegű információt tartalmaz(hat)nak a bírósághoz benyújtott iratok, és az irat becsatolásakor nem lehet számolni azzal, hogy majd valamikor jön egy illetéktelen személy és megismeri azokat. Ráadásul ezen az úton is bizalmas információkhoz juthat valamelyik fél üzleti versenytársa vagy haragosa; amennyiben az ilyen személynek nem fűződik jogi érdeke a per mikénti eldőléséhez, ezeket a helyzeteket különösen kívánatos lenne elkerülni. Végül vannak olyanok, akiknek a beavatkozása bejelentését szinte bizonyosan csak az információszerzés célja motiválja, és bármennyire is kivételesnek tekinthető esetekről van szó, nem lehetünk elégedettek azzal a szabályozással, amely nem biztosít törvényi eszközt az eljáró bíró számára ahhoz, hogy a rendeltetésseljes joggyakorlás kirívó eseteit megakadályozhassa.

Ugyanakkor a kívánatos jövőbeli szabályozásnak elsődlegesen arra kell figyelemmel lennie, hogy ne gátolja a (lehetséges) beavatkozót abban, hogy beazonosítsa, hogy milyen perről van szó, kik a felek, mi a per tárgya. A (lehetséges) beavatkozónak a beavatkozás megengedése előtt annyi és csak annyi információra van szüksége, melynek alapján egyrészt el tudja dönteni, hogy be kíván-e avatkozni a perbe, másrészt meg tudja jelölni, hogy melyik fél pernyertességét kívánja előmozdítani,

⁷ A bonyolultabb vagy kétséges esetekben a kezelő iroda általában kikéri az eljáró bíró véleményét.

továbbá, hogy a fél pernyertességéhez milyen jogi érdeke fűződik. Figyelemmel a Pp. 121. § (1) bekezdésére, amely felsorolja a keresetlevél kötelező tartalmi elemeit, azt kell gondoljuk, hogy elegendő, ha a beavatkozni kívánó a keresetlevelet megtekintheti és arról másolatot készíthet (azon lehet vitatkozni, hogy mellékleteivel együtt vagy anélkül). Amíg a beavatkozást meg nem engedték, ennél szélesebb körű iratmegismerési jogosultságot biztosítani egyrészt nem indokolt, másrészt az a fentiekben leírtak szerint azzal a kockázattal jár, hogy illetéktelen személy ismeri meg a per iratait.

Az, hogy lehetséges beavatkozóról írunk, nem véletlen, mert az általunk javasolt, korlátozott terjedelmű iratbetekintési jogosultság nem kapcsolódik a beavatkozás bejelentéséhez. A hatályos Pp. 119. § (3) bekezdésének második mondata szerint az eljáró bíróság elnöke – az ehhez fűződő jogi érdek igazolása után – engedélyezi az iratok megtekintését, az azokról való másolat és kivonat készítését, illetve a szükséges felvilágosítás megadását. Az iratbetekintéshez fűződő jogi érdek tipikus példaként említik a kommentárok azt, ha az adott perben valakinek a beavatkozási szándéka érvényre juttatása végett van szüksége a jogvitával kapcsolatos információk megszerzésére,⁸ vagyis a beavatkozni szándékozó minden valószínűség szerint⁹ lehetőséget kap a per iratainak megtekintésére. A perbe történő beavatkozás szabályozásának általunk szükségesnek tartott felülvizsgálata és kiegészítése esetére javasoljuk a beavatkozni szándékozó iratmegtekintésre és másolatkészítésre való jogosultságának külön nevesítését azzal, hogy az kizárólag a keresetlevélre terjedjen ki.

Akként foglалhatjuk össze szabályozási elképzeléseinket, hogy a jelenleg hatályos szűkszavú és a bíróságok által helyenként ellentmondásosan értelmezett szabályozás helyébe valamelyest bonyolultabb, de egyértelmű szabályokat szeretnénk. A jogtudomány megállapításaiból kiindulva a beavatkozási jogok gyakorolhatósága és a beavatkozási kötelezettségek (pl. a jóhízemű joggyakorlás) teljesítése főszabályként a beavatkozás bejelentésével venné kezdetét.

Ehhez képest kivételt jelentene, hogy a beavatkozót teljes körű iratmegtekintési és másolatkészítési jogosultság (amelyet nem keverhetünk össze a bíróságnak a Pp. 57. § (2) bekezdése szerinti iratközlési kötelezettségével) csak a beavatkozás megengedésétől illelné meg. Amennyiben a korábban már részletesen kifejtett javaslatunknak¹⁰ megfelelően a beavatkozás megengedésének egyik feltétele lenne, hogy a támogatni kívánt fél nem ellenzi a beavatkozás megengedését, ez annak kockázatát is jelentősen csökkentené, hogy illetéktelen személy ismeri meg a per iratait. To-

⁸ SALLÓS István: Egyéb általános szabályok. In: NÉMETH János – KISS Daisy (szerk.): *A polgári perrendtartás magyarázata*. 3., átdolg. kiad. Budapest, Complex, 2010. 475.

⁹ Az óvatos fogalmazást az indokolja, hogy nem találkoztunk a gyakorlatban a beavatkozni szándékozó által kezdeményezett iratbetekintéssel. Ez lehet persze véletlenszerű is, de kétségtelen, hogy a kezelő iroda által bárki számára megadott adatok (eljáró bíróság, ügyszám, peres felek) alapján elkészíthető a beavatkozási kérelem, melynek benyújtása után egyszerűbb az iratok megismerése (pl. nem kell hozzá az eljáró bíróság elnökének a külön engedélye). Az iratok ismeretében kiegészíthető, pontosítható a beavatkozási kérelem, de természetesen lehetséges a beavatkozástól való visszalépés is.

¹⁰ PINTÉR Zoltán: A beavatkozási kérelem és annak elbírálása. *Miskolci Jogi Szemle*, 2012/2. 59.

vábbb jól látható, hogy a beavatkozás elutasítását követően a beavatkozást elutasító végzés elleni fellebbezés elbírálásáig sem illetné meg teljes körű iratmegtekintési és másolatkészítési jogosultság a beavatkozót, ez ugyanakkor megítélésünk szerint (figyelemmel a bíróságnak a Pp. 57. § (2) bekezdése szerinti iratközlési kötelezettségére is) nem jelentené a beavatkozó perbeli részvételének olyan mértékű korlátozását, ami miatt be kellene várnia az elsőfokú bíróságnak az ítélet meghozatalával a beavatkozást elutasító végzés elleni fellebbezés elbírálását.

A beavatkozási jogállás a hatályos szabályozás alapján (Pp. 56. § (3) bek.) teljes a beavatkozást elutasító, valamint a beavatkozót a perből kizáró határozat jogerőre emelkedéséig. Ehhez azért hozzá kell tennünk azt, miszerint az, hogy a beavatkozó perbeli cselekményei hatályosak maradnak-e, függ attól, hogy a jogerős végzés szerint van-e helye a beavatkozó beavatkozásának. Amennyiben például a beavatkozó, akinek a beavatkozását nem jogerősen elutasították, vagy akit nem jogerősen kizártak a perből, fellebbezést terjeszt elő az ítélettel vagy a nem a beavatkozását érintő végzéssel szemben, a másodfokú bíróság nyilván előbb fog dönteni a beavatkozás megengedhetősége tárgyában, és amennyiben e döntés alapján a beavatkozó marad beavatkozó, s így van hatályos fellebbezése az ítélettel vagy a nem a beavatkozását érintő végzéssel szemben, akkor lehet azt érdemben elbírálni. Ezt a sajátos perbeli helyzetet, vagyis azt, hogy a beavatkozási jogállás teljes a beavatkozást elutasító, valamint a beavatkozót a perből kizáró határozat jogerőre emelkedéséig (az előző bekezdésben leírt kivétellel) célszerű a jövőben is fenntartani, mert több járulékos pozitívum is kapcsolódik hozzá.

Az ugyanis, hogy a beavatkozás jogerős elutasításáig a beavatkozó a perben részt vehet, azzal a következménnyel jár, hogy a beavatkozást elutasító végzés bármely hibája, illetőleg a szabályszerű kézbesítésének elmaradása nem vonja maga után az elsőfokú eljárás megismétlését, ha egyébként a beavatkozó az eljárásban részt vett.¹¹ Szintén ennek a szabályozási megoldásnak köszönhető, hogy nem kell bevárnia az elsőfokú bíróságnak az ítélet meghozatalával a beavatkozást elutasító, illetve a beavatkozót a perből kizáró végzés elleni fellebbezés elbírálását.

A beavatkozási jogállás megszűnik a beavatkozást elutasító, illetve a beavatkozót a perből kizáró határozat jogerőre emelkedésével, valamint a beavatkozó visszalépésének¹² bejelentésével. Érdemes utalnunk arra, hogy a beavatkozó visszalépése nem teszi hatálytalanná az általa addig végzett perbeli cselekményeket.

¹¹ Ezt szemlélteti a Legfelsőbb Bíróság irányadónak tekintett, BH1996. 333. számon közreadott döntése. E határozat logikáját követve azt kell gondoljuk, hogy a beavatkozót kizáró határozat szabályszerű közlésének vagy indokolásának hiánya sem vonja maga után az eljárás megismétlését, amennyiben a beavatkozó a másodfokú eljárásban részt vesz és jogait az általa támogatott féllel együttműködve érvényesítheti.

¹² A Pp. nem szabályozza a beavatkozó visszalépését. Ennek ellenére a jogirodalom és a bírói gyakorlat azon az egységes állásponton van, hogy a beavatkozó a beavatkozástól a per folyamán bármikor visszaléphet.

2. A beavatkozó iratmegismerési jogosultsága

A valamennyi beavatkozót megillető konkrét jogosultságok bemutatását azért ezzel érdemes kezdeni, mert az iratok ismerete az alapja bármely, a per érdemére vonatkozó nyilatkozatnak. Kétféle perbeli jogról beszélhetünk e körben.

Egyrészt a beavatkozó, mint a perben részt vevő egyéb személy a Pp. 119. §-a szerint a per iratait (figyelemmel a törvényi korlátokra) a per bármely szakaszában külön engedély nélkül megtekintheti és azokról magának másolatokat (kivonatokat) készíthet. Ennek a jogosultságnak a perbe jellemző módon később bekapcsolódó beavatkozó esetében talán még nagyobb a jelentősége, mint a fél esetében, mert a korábban¹³ benyújtott iratokat és korábban meghozott határozatokat nem kell a bíróságnak a beavatkozóval közölnie. Külön kiemelendő az, hogy a keresetlevelet sem kell kézbesíteni a beavatkozó részére; ezt ugyan olykor (főleg a közigazgatási perekben) az eljáró bíróság megteszi, de ez az egyébként dicséretes gesztus sem jogilag (nem sért jogszabályt a bíróság, ha nem teszi meg), sem praktikusán (figyelemmel a Pp. 93. § (2) bekezdésében foglaltakra, nem áll rendelkezésre további példány a beavatkozó részére) nem várható el. Mindezek miatt a beavatkozónak (már amennyiben aktívan részt kíván venni a perben) érdemes utánajárnia annak, hogy mi történt korábban a perben, így pl. hogy milyen tartalmú nyilatkozatokat tettek a felek, hol tart a bizonyítási eljárás; ezt szolgálja a beavatkozó iratbetekintési és másolatkészítési jogosultsága. Ha ezen jogosultság gyakorlását nem biztosítaná a bíróság a beavatkozó számára, az könnyen lényeges eljárási szabálysértésnek minősülhetne, de ez semmiképpen sem jellemző tekintettel arra, hogy ebben az esetben (szemben a bíróság iratközlési kötelezettségével) elsődlegesen a beavatkozónak kell aktívnak lennie, és ha a beavatkozó megjelenik a bíróságon iratbetekintés céljából, kevéssé valószínű, hogy ebben megátolják.

A beavatkozó másik iratmegismerési jogosultságát a Pp. 57. § (2) bekezdése a bíróság kötelezettségeként határozza meg; e rendelkezés szerint a fellel közlendő határozatokat és iratokat a beavatkozóval is közölni kell. A beavatkozóval való közlésre ugyanazok a szabályok irányadók, mint a fellel való közlésre¹⁴ (kihirdetés, kézbesítés).

Ha a peres eljárás teljes jogú résztvevőjévé vált beavatkozóval valamely iratot elmulaszt közölni a bíróság, az olyan súlyos kell, hogy bírjon, mintha a mulasztás a fellel szemben történt volna. Egyet kell értenünk ezért a Legfelsőbb Bíróság irányadónak tekintett határozataival, melyek az elsőfokú bíróság ítéletének hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróságnak a per újabb tárgyalására és újabb határozat hozatalára utasítását maga után vonó *lényeges eljárási szabály megsértésének* tekintették azt, hogy az elsőfokú bíróság iratközlési kötelezettségét nem teljesítette maradéktalanul.

A BH1986. 291. számon közreadott döntés egyértelmű konklúziója az, hogy az eljárási szabályok megsértése miatt az ítéletet hatályon kívül kell helyezni, ha az első

¹³ Azzal az összetett kérdéskörrel az előzőekben foglalkoztunk, hogy milyen időponttól kezdve áll(jon) fenn a bíróság iratközlési kötelezettsége.

¹⁴ Ezt a megállapítást a BH1986. 291. számon közreadott döntés is tartalmazza.

fokú bíróság a per iratait a beavatkozóval nem közli. Minthogy azonban abban az esetben az elsőfokú ítélet fajsúlyosabb hibában is szenvedett, tisztábban szemlélteti az általunk most vizsgált eljárási szabálysértést a BH1981. 78. számon megismerhető határozat, melynek meghozatalakor a Legfelsőbb Bíróságnak 'csak' az iratközlési kötelezettség megsértését kellett értékelnie. Ebben az ügyben az elsőfokú bíróság a szakértő írásban benyújtott észrevételét a beavatkozóval nem közölte. „A bíróság a beavatkozót ezzel korlátozta abban, hogy a szakértő álláspontját részleteiben is felülbírálja, annak helytállóságát mérlegelje és annak eredményeként a további perbeli magatartását kialakítsa.” Ez az eset azért is tanulságos, mert a megvalósult eljárási szabálysértés nem tette szükségessé az elsőfokú ítélet teljes egészében történő hatályon kívül helyezését: a Legfelsőbb Bíróság a Pp. 252. §-ának (2) bekezdése alapján az első fokú bíróság ítéletét a szakvéleménnyel érintett tételekre vonatkozóan helyezte hatályon kívül és az első fokú bíróságot ebben a keretben utasította a per újabb tárgyalására és újabb határozat hozatalára.

Az EBH2010. 2195 számon megismerhető határozat, mint a közelmúltból származó példa érdemel kiemélést. Nem véletlen, hogy a Legfelsőbb Bíróság ebben a döntésében úgy fogalmazott, hogy „az elsőfokú bíróság nem biztosította a beavatkozó részére a tisztességes eljárást” figyelemmel arra, hogy a beavatkozó beavatkozási kérelmének előterjesztését követően az elsőfokú bíróság a perben keletkezett iratokat (ellenkérelem, felperesi előkészítő irat) a beavatkozó részére nem küldte meg a Pp. 57. § (2) bekezdésének rendelkezése ellenére, és a kitűzött tárgyalás időpontjáról sem értesítette a bíróság a beavatkozót. Az elsőfokú bíróság mulasztásai azt eredményezték, hogy a beavatkozó a peres felek perbeli nyilatkozatait nem ismerte meg, és azokra érdemben nem tudott válaszolni, továbbá a tárgyaláson sem tudott részt venni, az ott elhangzottakra sem tudott észrevételt tenni. Az elsőfokú bíróság lényegében úgy hozott jogerős ítéletet, hogy a beavatkozó jogi álláspontját nem ismerte meg, azt az ellenérdekű felperes álláspontjával ütköztetni sem tudta. Mindezekre tekintettel teljesen egyértelmű, hogy az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül kellett helyezni, az elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára kellett utasítani; erre sor is került. Ez az eset nagyon jól mutatja azt, hogy a beavatkozó iratmegismerési jogosultsága milyen nagy jelentőséggel bír, mert ha ezt nem biztosítja számára a bíróság, az könnyen maga után vonhatja más perbeli jogosultságok (a perben való részvételhez és a nyilatkozattételhez való jog) beavatkozó általi gyakorolhatóságának meghiúsulását.

Ugyanakkor azt is meg kell említeni, hogy volt olyan ügy, melyben a másodfokú bíróság lehetőséget látott az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezésére okot adó eljárási szabálysértés orvoslására. Ebben az esetben az alperesi beavatkozó az elsőfokú bíróság ítélete elleni fellebbezésében sérelmezte, hogy az elsőfokú bíróság az eljárási szabályokat megszegve az ügy elbírálása szempontjából jelentőséggel bíró iratokat vele nem közölte, ezzel kapcsolatos észrevételei, esetleges bizonyítási indítványai előterjesztésére lehetőséget nem biztosított. A másodfokú bíróság a beavatkozó fellebbezésében hivatkozott okiratokat – eleget téve a Pp. 57. §-ának (2) bekezdésében foglaltaknak – a fellebbezési eljárás során a beavatkozó részére megküldte, lehetőséget teremtett az ezzel kapcsolatos észrevételek, bizonyítási indítványok megtételére,

amellyel az eljárási szabálysértést orvosolta. A jogerős ítélet¹⁵ nem tárja elénk annak indokait, hogy miért tér el a fentiekben bemutatott, következetesnek tekinthető bírói gyakorlattól, nem érzi magyarázandónak azt, hogy miért kerülhet sor az ítélet indokolása szerint is az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezésére okot adó eljárási szabálysértés orvoslására. Úgy tűnik azonban, hogy erre az adhatott lehetőséget, hogy az eljárási jogainak gyakorlásában az elsőfokú eljárás során akadályozott beavatkozó (és az általa támogatott alperes) ítélet elleni fellebbezése érdemben is alapos volt, így az ítélet megváltoztatása, a felperes keresetének elutasítása ténylegesen orvosolni tudta a beavatkozót ért jogsérelmet. Amennyiben valóban ez a megfontolás áll az ítélet háttérében, akkor ez egy fontos kivételnek tekinthető, amellyel egyet is tudunk érteni. Ugyanakkor, ha felülvizsgálati kérelem benyújtására kerülne sor, érdemes a beavatkozónak mérlegelnie, hogy mennyire bízik a jogerős ítélet jogszerűségében, mert amennyiben a Kúria nem tudná azt hatályában fenntartani, az iratközlési kötelezettség megsértését csak akkor veheti figyelembe,¹⁶ ha erre hivatkozás történik a (csatlakozó) felülvizsgálati kérelemben. Ha a beavatkozó ilyenkor óvatosságból csatlakozó felülvizsgálati kérelmet terjeszt elő, melyben hivatkozik arra az eljárási szabálysértésre, hogy az elsőfokú bíróság az ügy elbírálása szempontjából jelentőséggel bíró iratokat vele nem közölt, a Kúria ezt tudja értékelni. Ha a Kúria a másodfokú bíróságtól eltérően nem osztaná maradéktalanul a beavatkozónak az ügy érdemére vonatkozó álláspontját, csak azt tartaná elfogadhatónak, ha a jogerős ítéletet (egészben vagy részben) hatályon kívül helyezné és az ügyben eljárt elsőfokú bíróságot utasítaná új eljárásra és új határozat hozatalára. Amennyiben nem így járna el, az (tekintettel arra, hogy a beavatkozó csak a fellebbezési eljárás során kapott lehetőséget arra, hogy megismerjen bizonyos iratokat, és ebből következően az ezekkel kapcsolatos észrevételeit, bizonyítási indítványait is csak a fellebbezési eljárás során tehetné meg, amelyeket így a másodfokú bíróság értékelhetett először) arra vezetne, hogy a beavatkozó nem élhetne e körben a rendes jogorvoslat lehetőségével.

Éppen ez a megfontolás az, amelyre figyelemmel az iratközlési kötelezettség megsértését általában nem lehet megfelelően orvosolni a fellebbezési eljárás során. Felvethető az is, hogy nem minden irat bír jelentőséggel az ügy elbírálása szempontjából, és ha csekélyebb jelentőségű iratnak a beavatkozóval való közlése marad el, akkor emiatt talán mégse kellene hatályon kívül helyezni az elsőfokú bíróság ítéletét. Ilyen eset könnyen elképzelhető, ez is igazolja a Pp. 252. § (2) bekezdésében megfigyelhető szabályozási technika helyességét, minthogy e rendelkezés nem nevesít akár példálózó jelleggel sem lényeges eljárási szabálysértéseket, hanem „a másodfokú bíróságnak kell azt mérlegelnie, hogy az első fokú eljárás szabályainak a megsértése az adott esetben olyan lényeges volt-e, amelyre tekintettel szükséges az első fokú ítélet hatályon kívül helyezése és a tárgyalás megismétlése, illetőleg kiegészítése”.¹⁷

¹⁵ A Pécsi Ítéletábrta Pf.III.20.040/2011/16. számú ítélete, melynek felülvizsgálati eljárásban való értékelésére nem került sor.

¹⁶ Figyelemmel a Pp. 275. § (2) bekezdésében foglaltakra, a kérelemhez kötöttség főszabálya ebben az esetben is érvényesül.

¹⁷ KISS Daisy: Fellebbezés. In: NÉMETH-KISS i. m. 933.

Az eddigiekben azzal a kérdéssel foglalkoztunk, hogy mit tegyen a másodfokú bíróság, ha az elsőfokú bíróság úgy hozott ítéletet, hogy előtte elmulasztott valamely iratot közölni a beavatkozóval. Ugyanakkor érdemes legalább megemlíteni, hogy ennél jóval gyakrabban fordul elő az, hogy az elsőfokú bíróság eleget tesz ugyan az iratközlési kötelezettségének, de késedelmesen; ez igazán akkor jelent problémát, ha ennek következtében el kell halasztani a tárgyalást. Persze, ez még mindig sokkal jobb, mintha nem pótolná a mulasztását. Amit kifogásolhatunk (és ez a bírósági iratok kézbesítése hazai gyakorlatának általános problémája), hogy még mindig túl sokszor fordul elő, hogy az eljáró bíróság két tárgyalás között nem ellenőrzi, hogy az iratok kipostázása megtörtént-e (másként mivel magyarázhatnánk azokat az eseteket, amikor a tárgyalás elején az eljáró bíró meglepődik azon, hogy valakinek „nem ment ki” az idézés).¹⁸

A Pp. 57. § (2) bekezdésén alapul a féllel közlendő határozatok beavatkozóval való közlésének kötelezettsége is. Ez akkor bír különös jelentőséggel, ha a határozattal szemben jogorvoslatnak van helye, mert a beavatkozóval szemben mind a fellebbezésre, mind a felülvizsgálati kérelem előterjesztésére nyitva álló határidő a határozat vele való közlésétől kezdődik.

3. A beavatkozó, mint félnek nem minősülő harmadik személy szerepe a bizonyítási eljárásban

A beavatkozó jellemző módon a perben bizonyos korlátozásokkal a peres felet megillető jogokat gyakorolhatja. Előfordulnak azonban olyan helyzetek, amikor az kerül előtérbe, hogy a beavatkozó a felektől különböző harmadik személy.

Farkas József, aki ennek a kérdéskörnek alapos elemzését adta, megkülönböztette a beavatkozó tanúvallomását a tényelőadásaitól: „Tényeket természetesen előadhat, olyanokat is, amelyekre vonatkozóan nem tesz tanúvallomást, mert hiszen más egy tényelőadás és más a tanúvallomás; ezeknek teljesen más a következménye is.”¹⁹ Amikor a beavatkozó tényelőadást tesz, ebben jogállásának származékos jellege fejeződik ki: olyan perbeli cselekményt végez, amelyre az általa támogatott fél jogosult. Ugyanakkor, míg ha a peres fél meghallgatása válik szükségessé, erre a fél ún. személyes meghallgatása keretében kerül sor, ettől eltérően a beavatkozót, mint minden más, a feleken kívüli harmadik személyt tanúként kell kihallgatni.

Ezt az elméleti álláspontot jellemző módon a bírói gyakorlat is elfogadja. Saját perbeli tapasztalatunk szerint az esetleg egy pillanatra elbizonytalanodó eljáró bíró számára biztos iránymutatást jelent a BH1989. 42. számon közreadott döntés. Ez a határozat kiindulva abból, hogy „a beavatkozó nem fél”, arra a következtetésre

¹⁸ A BH1981. 79. számon közreadott döntés jól mutatja, hogy milyen fontos a beavatkozó szabályszerű idézése, mert e döntés értelmében lényeges eljárási szabálysértés, ha a bíróság a beavatkozót a tárgyalás időpontjának megváltoztatásáról nem értesíti és annak távollétében, illetőleg nyilatkozatának hiányában határozatot hoz.

¹⁹ FARKAS Í. M. 353.

jutott, hogy a beavatkozót „nem félként személyesen, hanem tanúként kell a perben kihallgatni”.²⁰

A félhez hasonlóan tényelődást tevő beavatkozó perbeli hazugsága esetére a félhez hasonlóan bírságolási következménnyel, ellenben a tanúként kihallgatott beavatkozó hamis tanúszása esetére büntetőjogi szankcióval számolhat. A fél személyes meghallgatásával összevetve fontos eltérést jelent az, hogy míg a fél személyes meghallgatására a pervezetés körében is sort keríthet az eljáró bíróság, addig a beavatkozót tanúként (ha törvény nem engedi meg a hivatalból elrendelhető bizonyítást) csak erre irányuló bizonyítási indítvány alapján hallgathatja ki.

A beavatkozó per definitionem érdekelt tanú tud csak lenni. Ettől még természetesen ki lehet hallgatni, de az eljáró bíróságnak körültekintően kell mérlegelnie, hogy mennyire tekinti elfogultnak, vallomását mennyiben veszi figyelembe, és hogyan értékeli azt a per egyéb adataival összevetve. Ehhez hozzá kell tenni azt, hogy az, akinek egyébként jogi érdeke fűződik a per mikénti eldőléséhez, nem attól lesz érdekelt, hogy bejelenti a beavatkozását, vagy, hogy a bíróság a beavatkozását megengedi, mégis a beavatkozó esetében ez az érdekelttség oly nyilvánvaló, hogy a félnek célszerű választania, hogy az illető beavatkozóként vagy tanúként tudja-e inkább elősegíteni a pernyertességét. Valakinek a beavatkozókénti részvétele a perben ugyanis számottevően lecsökkenti a tanúvallomása hitelt érdemlőségét, bizonyító erejét. Ugyanakkor a beavatkozó tanúkénti kihallgatása kapcsán is irányadó a Legfelsőbb Bíróság BH1999. 260. számon közreadott döntésének elvi élel megfogalmazott konklúziója: a tanúk feltételezett elfogultságára hivatkozással a bíróság a tényállás megállapításához szükséges bizonyítást nem mellőzheti.

További nehézségeket okoz a beavatkozó, mint lehetséges tanú esetében a Pp. 172. § (1) bekezdésében foglalt azon rendelkezés, mely szerint a tanú a tárgyaláson és a bizonyítási eljárásnál kihallgatása előtt nem lehet jelen. Erre figyelemmel adja magát, hogy amennyiben egy tárgyaláson több tanú kihallgatására kerül sor, kívánatos elsőként a beavatkozót kihallgatni, így a többi tanú kihallgatásakor már jelen lehet, és élhet a kérdésfeltevés jogával. Továbbá a peres félnek célszerű a tanúként szóba jövő, beavatkozását bejelentő személy kihallgatását minél hamarabb indítványoznia, mert a beavatkozó amúgy magától értetődő jelenléte a tárgyaláson, ha nem is vezet arra, hogy a beavatkozó nem lesz tanúként kihallgatható, még inkább csökkenti vallomásának jelentőségét. Végül az a kialakult és egyébként helyeselhető gyakorlat, mely szerint a még ki nem hallgatott tanút a bíróság kiküldi a tárgyalóteremből, megítélésünk szerint a beavatkozó esetében, aki még a zárt tárgyaláson is jelen lehet, nem követhető; fontosabb, hogy a beavatkozó részt vehessen a perben és a tárgyaláson is gyakorolhassa a beavatkozót megillető jogokat. Az utóbbi esetben a legkevesebb problémát az a megoldás veti fel, ha a beavatkozót tanúkénti kihallgatásának indít-

²⁰ Érdeemes legalább egy olyan konkrét perre hivatkozni, melyben a beavatkozót tanúként hallgatta meg a bíróság. A Pest Megyei Bíróság előtt 5.K.26.308/2006 számon indult közigazgatási perben sor került a szomszédos ingatlanban lakó alperesi beavatkozó tanúkénti meghallgatására, a per eldöntése szempontjából ugyanis alapvető kérdés volt, hogy a felperesek által engedélyezni kért csoportos ebartás a szomszédok nyugalmát zavarja-e.

ványozását követően a bíróság minél hamarabb kihallgatja, jóllehet ha a kihallgatás indítványozására valamely beadványban kerül sor, fel fog vetődni az a kérdés, hogy az iratismertetésről kiküldje-e a bíróság a beavatkozót (az előző mondatban leírtak szerint a magunk részéről nemleges választ adunk erre a kérdésre).

Ha a beavatkozó tanúkénti kihallgatásának elrendelése és foganatosítása nem ugyanazon a tárgyaláson történik, a beavatkozót megjelenési kötelezettséggel idézi a bíróság. A beavatkozó abban a vonatkozásban azonban eltér más tanúktól, hogy „tanúdíjra [...] nem tarthat igényt akkor sem, ha tanúként hallgatták ki, mert az ő felmerült költségeinek megtérítésére a Pp. külön szabályt tartalmaz a 83. §-ban”.²¹ A BH1989. 42. számon közreadott döntés elvi érveléssel mondja ki azt, hogy a Pp. 190. §-ának (3) bekezdése alapján a beavatkozót tanúként kell kötelezni a birtokában levő okirat bemutatására.

Kovács Marcel az általa elemzett perrendtartás alapján a beavatkozót szakértőként is kihallgathatónak tekintette.²² Véleményünk szerint ez az álláspont a hatályos szabályozásra figyelemmel nem helytálló, és elméletileg sem tartjuk elfogadhatónak. Kovács Marcel abból indult ki, hogy a beavatkozó nem fél, de ezen túlmenően azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy megkívántatik a szakértő pártatlansága. A hatályos Pp. 178. § (1) bekezdése visszautal a bírák kizárásának bizonyos szabályaira, így szakértőként sem járhat el az, akinek jogaira vagy kötelezettségeire a per eredménye kihatással lehet, márpedig a beavatkozó, akinek jogi érdeke fűződik a per mikénti eldőléséhez, nyilvánvalóan ilyen személy. Ellenben, ha a beavatkozó a szemléltárgy birtokosa, semmilyen akadály sincs annak, hogy a bíróság a Pp. 189. § (1) bekezdése alapján arra kötelezze, hogy a tárgyat mutassa be vagy bocsássa rendelkezésre, illetőleg a tárgy megszemlélését tegye lehetővé.

4. A beavatkozó, mint a peres felet megillető perbeli jogok gyakorlója

Azokat a ritka eseteket leszámítva, amikor a beavatkozót tanúként vagy szemléltárgy birtokosaként a tanú, illetőleg a szemléltárgy birtokosa speciális jogállása illeti meg, a beavatkozó olyan perbeli cselekményeket végezhet, amelyekre az általa támogatott fél jogosult. Ezen megállapításunk törvényi alapja a Pp. 57. § (1) bekezdésének első mondata, melyben többek között az szerepel, hogy a beavatkozó (bizonyos korlátozásokkal) minden cselekményre jogosult, amelyet az általa támogatott fél megtehet. Ebből, a most részben idézett szabályból az következik, hogy amely perbeli cselekményre a Pp. feljogosítja a (beavatkozó által támogatott) felet, annak megtételére főszabály szerint a beavatkozó is jogosult.

²¹ FARKAS i. m. 353.

²² KOVÁCS Marcel: *A polgári perrendtartás magyarázata*. III. füzet. Budapest, Pesti Könyvnyomda Rt., 1927. 324.

4.1. Szabályozási technika a hatályos Pp.-ben

A Pp.-t az a szabályozási technika jellemzi, hogy bizonyos perbeli cselekmények esetében kifejezetten nevesíti a beavatkozót az arra jogosultak között, más esetekben pedig nem. Helyeseljük például, mert az egyértelműséget szolgálja, a fellebbezésre jogosultak törvényi felsorolását, jóllehet teljes mértékben egyetértünk Kiss Daisy azon véleményével, mely szerint a beavatkozót a fellebbezési jogosultság „a fellebbezési cselekményeire vonatkozó általános szabályok szerint, tehát külön rendelkezés nélkül is megilletné, mivel – az egyezséget, az elismerést és a jogról lemondást kivéve – minden cselekményre jogosult, amelyet az általa támogatott fél megtehet”.²³ Ha maradunk a perorvoslatoknál, a perújítás esetében viszont a törvényben nem került szabályozásra a beavatkozó perújítási jogosultsága.

Lényegében mindegy, hogy a beavatkozót az egyes perbeli cselekmények megtételére a Pp. 57. § (1) bekezdésének első mondatában foglalt általános szabály, vagy az ezen általános szabálynak a konkrét esetben való érvényesülését külön megerősítő különös szabály jogosítja fel. Ehhez azért hozzá kell tennünk azt is, hogy amennyiben *lex specialis* is rendelkezik arról, hogy a beavatkozót megilleti valamely perbeli jogosultság, az azzal az előnnyel jár, hogy nem lehet vitás, hogy az adott jogot a hatályos jog alapján gyakorolhatja a beavatkozó. Ugyanakkor egy határon túl már a szabályozás áttekinthetőségét veszélyeztetné, ha valamennyi olyan esetben, amikor a fél által megtehető cselekményre a beavatkozó is jogosult, a beavatkozót kifejezetten nevesítené jogosultként a törvény.

Mindezek alapján magát a szabályozási technikát egyértelműen helyesnek tartjuk. Az más kérdés, hogy a számtalanszor módosított Pp. egyes rendelkezéseit összevetve mindig logikusnak érezzük-e, hogy mikor említi meg a törvény a beavatkozót és mikor nem. A gyakorlat számára például nem okoz problémát, hogy a Pp. nem rendelkezik kifejezetten a beavatkozó perújítási jogosultságáról, de ehhez képest furcsa, hogy az eljárás elhúzódása miatti kifogás előterjesztésére jogosultak között a Pp. 114/A. § (1) bekezdése, vagy az Alkotmánybíróság eljárásának bíróság általi kezdeményezését kérelmezni jogosultak között a Pp. 155/B. § (2) bekezdése, illetve a Kúriának az önkormányzati rendelet felülvizsgálatára vonatkozó nemperes eljárásának bíróság általi kezdeményezését kérelmezni jogosultak között a Pp. 155/C. § (2) bekezdése nevesíti a beavatkozót. Ezt az ellentmondást el lehetne ütni azzal, hogy az almát próbáljuk a körtéhez hasonlítani, de azt egyértelműen következtetlenségnek kell tekintenünk, hogy a fellebbezési tárgyalásra idézendők között a Pp. 243. § (1) bekezdése a beavatkozót is feltünteti, miközben hasonló tartalmú rendelkezést az elsőfokú tárgyalásra vonatkozó törvényi szabályozás nem tartalmaz. Ettől még a beavatkozó szabályszerű idézésének elmaradása az elsőfokú eljárás során (mint láttuk) lehet akár lényeges eljárási szabálysértés is, és ahhoz, hogy ez így legyen, nincs szükség a beavatkozó bíróság általi megidőzésének külön előírására.

²³ Kiss i. m. 892.

A fentiekben leírtakra figyelemmel kijelenthető, hogy abból, hogy különös szabály esetlegesen nem jogosítja fel a beavatkozót egy adott perbeli cselekmény megtételére, nem következik az, hogy a beavatkozó az adott cselekményre ne lenne jogosult. Erre tekintettel nem érthetünk egyet azzal a konkrét eset²⁴ kapcsán kifejtett bírói érveléssel, amely a Pp. 114. § és a Pp. 114/A. § (1) bekezdésének összevetése alapján (a Pp. 114. § értelmében az eljárás szabálytalanságát a fél kifogásolhatja, míg a Pp. 114/A. § (1) bekezdése szerint az eljárás elhúzódása miatt a fél mellett a beavatkozó, valamint az eljárásban részt vevő ügyész is kifogással élhet) arra a következtetésre jutott, hogy a beavatkozó a Pp. 114. § szerinti, az eljárás szabálytalansága elleni kifogással nem élhetett. Ellenérvként arra hivatkozhatunk, hogy a Pp. 114. §-ának ma hatályos szövege az 1952-es kodifikáció idejéből származik, amikor még érvényesült az a rendszerszemléleten alapuló megközelítés, hogy amennyiben a Pp. 57. § (1) bekezdésének első mondatában foglalt általános szabály feljogosítja a beavatkozót (bizonyos kivételekkel) minden cselekményre, amelyet az általa támogatott fél megtehet, a beavatkozó különös szabályban való kifejezett nevesítése nélkül is jogosult az eljárás szabálytalanságát sérelmező kifogás előterjesztésére. Ehhez képest semmi sem utal arra, hogy amikor 2006-ban bevezetésre került az eljárás elhúzódása miatti kifogás, melynek benyújtására a jogalkotó a beavatkozót is kifejezetten feljogosította, felmerült volna, hogy ez visszahathat a Pp. 114. §-ának értelmezésére. A fentiekben láttuk, hogy esetlegesen tekinthető, hogy mikor nevesíti jogosultként a beavatkozót a törvény és mikor nem, így a vizsgált eseten túlmutatóan is hangsúlyozzuk, hogy a különböző rendelkezések összevetése helyett abból szabad csak kiindulni, hogy van egy általános szabály, amelynek a konkrét esetben való érvényesülését nem érinti az, hogy különös szabály megismétli-e, konkretizálja-e az általános szabályban foglalt rendelkezést avagy sem. Amennyiben ugyanis ehelyett a bemutatott (téves) érvelés logikáját követnénk, könnyen bebizonyíthatnánk azt is (ugyancsak tévesen), hogy a beavatkozó nem élhet perújítással, mivel összevetve a perújítás törvényi szabályozását más perorvoslatok törvényi szabályozásával, azt tapasztalhatjuk, hogy fellebbezés vagy fülvizsgálati kérelem előterjesztésére jogosultként a törvény kifejezetten nevesíti a beavatkozót, ellenben a perújítás törvényi szabályozása csak a fél és az ügyész által előterjeszhető perújítási kérelemre vonatkozóan tartalmaz rendelkezést.

Amellett, hogy a beavatkozót az egyes perbeli cselekmények megtételére feljogosíthatja a Pp. 57. § (1) bekezdésének első mondatában foglalt általános szabály, illetve a beavatkozót az arra jogosultak között kifejezetten nevesítő különös szabály, a hatályos Pp. ismer egy harmadik megoldást is, amikor a perben részt vevő egyéb személyek vagy a per többi résztvevője számára biztosít perbeli jogokat, illetve ír elő perbeli kötelezettségeket. Amint arra már korábban hivatkoztunk, a per iratainak

²⁴ A Csongrád Megyei Bíróság 16.K.20.683/2008/21. számú ítéletében szerepel a meghivatkozott érvelés. Szerencsére ez az ítélet annyiban nem reprezentálja a bírói gyakorlatot, hogy jellemző módon a bíróságok biztosítják a beavatkozó jogát arra, hogy a Pp. 114. § alapján a félhez hasonlóan az eljárás szabálytalanságát sérelmező kifogást terjeszthessen elő. Meg kell jegyeznünk azt is, hogy a hivatkozott esetben a beavatkozó az elsőfokú ítélet meghozatala után, tehát elkésletten élt kifogással, így semmiképpen sem a kifogásról hozott döntést bíráljuk, hanem csak az azt alátámasztó egyik érvet.

megtekintését és azokról másolatok készítését a Pp. 119. §-a a beavatkozó, mint a perben részt vevő egyéb személy részére teszi lehetővé; ez a jogosultság a beavatkozót minden bizonnyal a Pp. 57. § (1) bekezdése alapján is megilletné, ennek ellenére figyelemmel e jogosultság kiemelkedő jelentőségére (valamint arra, hogy ezen rendelkezésnek elsődlegesen a bíróság kezelő irodáján dolgozókat kell eligazítania) mégsem érezzük szükségtelennek a jogosultak felsorolását. A Pp. 8. § (1) bekezdése szerint a bíróság köteles biztosítani, hogy a felek és a per többi résztvevője jogaikat rendeltetésszerűen gyakorolják és perbeli kötelességeiknek eleget tegyenek; ebben az esetben nem lenne elégséges a Pp. 57. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezés, mert az csak arról szól, hogy mire jogosult a beavatkozó, a kötelezettségeiről azonban nem tesz említést.

4.2. A beavatkozó perbeli joggyakorlásának korlátai

A beavatkozó nem gyakorolhatja valamennyi, a felet megillető perbeli jogosultságot. Elméleti megközelítésben azt mondhatjuk, hogy a beavatkozó perbeli joggyakorlásának speciális²⁵ korlátját az általa támogatott fél rendelkezési joga képezi.

A Pp. 57. § (1) bekezdése az egyezséget, az elismerést és a jogról való lemondást nevesíti akként, mint amelyeket a fél által megtehető cselekmények közül nem tehet meg a beavatkozó. Ezen kivételekben az a közös, hogy „kettős jogi természetű (anyagilag és eljárásjogi hatályú) rendelkező cselekmények”.²⁶ Annyiban indokolt a kiemelésük, hogy azt bizonyosan nem szabad megengedni, hogy a beavatkozó az általa támogatott felet, vagyis más személyt megillető jogosultsággal anyagi jogi értelemben rendelkezessen. Ugyanakkor a Pp. 57. § (1) bekezdésének megszővegezése annyiban nem pontos, hogy ennek alapján a beavatkozó az egyezséget, az elismerést és a jogról való lemondást kivéve minden cselekményre jogosult, amelyet az általa támogatott fél megtehet, jóllehet valójában nem csupán ezek a kivételek merülnek fel. Ehhez azért hozzá kell tenni azt is, miszerint az, hogy a hatályos Pp. nevesít olyan perbeli cselekményeket, amelyek megtételére a beavatkozó nem jogosult, mindenképpen előrelépést jelent az 1911. évi Pp.-hez képest, melynek 88. §-a bármely megszorítás nélkül (a fél érdekében a per állása szerint megtehető) minden cselekmény véghezvitelére feljogosította a mai beavatkozónak megfelelő mellékbeavatkozót.²⁷

A hatályos törvényben nevesített kivételeket jobban szemügyre véve azt láthatjuk, hogy az elméleti megfontolásokon túl praktikus érvek is szólnak emellett, hogy ezeket a rendelkező cselekményeket ne tehesse meg a beavatkozó. Ha a beavatkozó köthetne egyezséget, az egyezség bíróság általi jóváhagyása megfosztaná a támogatott

²⁵ Azért beszélünk itt speciális korlátról, mert a beavatkozóra olyan általános, a felek irányában is érvényesülő korlátozó szabály is vonatkozik, mint a rendeltetésszerű joggyakorlást előíró rendelkezés.

²⁶ KENGYEL Miklós: A felek és más perbeli személyek. In: NÉMETH-KISS i. m. 283.

²⁷ Az 1911. évi I. törvénycikkek rendelkezéseit magyarázó jogirodalmi művek közül Kovács Marcel munkája részletesen foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy mire nincs joga a mellékbeavatkozónak, és külön nevesítette e körben azt a három perbeli cselekményt is, melyet a jelenleg hatályos Pp. is kizár a beavatkozó által megtehető cselekmények sorából. Vö. KOVÁCS i. m. 325.

felet attól, hogy a vitás kérdést ítélettel döntse el a bíróság. A jogról való lemondás, illetőleg a jog elismerése alapján hozott ítélet indokolásában a Pp. 221. § (2) bekezdésének első mondata szerint a tényállás rövid leírása mellett csak a lemondásra, illetőleg az elismerésre kell utalni; erre figyelemmel is indokolt, hogy jogot elismerni vagy jogról lemondani nem jogosult a beavatkozó.

A jogirodalom és a bírói gyakorlat kiindulva abból, hogy a beavatkozó a per tárgyával nem rendelkezhet, nem ismeri el a beavatkozó jogát arra, hogy a legfontosabb eljárásjogi rendelkező cselekményeket megtehesse. A felperesi beavatkozó nem terjeszthet elő további kereseti kérelmet,²⁸ a keresetet nem emelheti fel és nem szállíthatja le, a keresetet nem változtathatja meg. Az alperesi beavatkozó nem terjeszthet elő viszontkeresetet, a viszontkeresetet nem változtathatja meg, nem emelheti fel és nem szállíthatja le. A beavatkozó nem állhat el a keresettől (viszontkeresettől), valamint nem vonhatja vissza a fél fellebbezését, illetve a fél egyéb jogorvoslati kérelmét.

Láthatjuk tehát, hogy vannak nagyon fontos, a Pp. 57. § (1) bekezdésében külön nem nevesített kivételek. Minthogy az irányadó bírói gyakorlat következetes és tartalmilag is helyes, a Pp. módosítását e vonatkozásban nem tartjuk szükségesnek a hivatkozott törvényi rendelkezés jelzett pontatlansága ellenére sem. A kivételek teljes körű felsorolására tett kísérlet úgyis nagy eséllyel meddőnek bizonyulna, és ténylegesen is kérdéses lenne az értelme, amikor a bíróságok, értelmezve a jogszabályt, megfelelően elvégzik a kívánatos korrekciót. Az más kérdés, hogy a pusztán a törvény szövegét mélyebb jogi tudás nélkül olvasó laikusok mennyire győzhetőek meg arról, hogy beavatkozóként nem csak azt a három külön nevesített perbeli cselekményt nem tehetik meg, de ez legyen az ügyvédek vagy az eljáró bíróság problémája.

A beszámításra a polgári anyagi jog szabályai²⁹ szerint a kötelezett jogosult, a jogosulttal szemben fennálló követeléséről más nem rendelkezhet. A beavatkozó akkor juthat szerephez a beszámítással kapcsolatban, ha az általa támogatott fél a jogosulthoz peren kívül intézett nyilatkozatával követelését a tartozásába beszámította; ebben az esetben a fél általi rendelkezésre a perben a beavatkozó is hivatkozhat beszámítási kifogással élve a fél helyett.³⁰

²⁸ A Baranya Megyei Bíróság 8.G.20.348/2010/9. számú ítéletében rögzítette, hogy a beavatkozók által előterjesztett ún. másodlagos kereseti kérelem érdemi vizsgálatára nem kerülhet sor, mert a beavatkozók kereseti kérelem előterjesztésére nem jogosultak. A Pp. 57. §-a kifejezetten nem zárja ki, hogy a beavatkozó keresetet terjesszen elő, tekintettel azonban arra, hogy a törvény az ún. rendelkező cselekményektől megfosztja a beavatkozót, továbbá a kereset előterjesztése rendelkező cselekmény, a bírói gyakorlat nem ismeri el a beavatkozónak a kereset előterjesztésével kapcsolatos jogát. A beavatkozó ugyanis a per tárgyával vagy a per tárgyról nem rendelkezhet. Megjegyzendő, hogy a hivatkozott esetben a keresetnek való helyt adás következtében a beavatkozók által előterjesztett ún. másodlagos kereseti kérelem elbírálása egyébként is okafogyottá vált.

²⁹ A még hatályos 1959. évi IV. törvény 296. § (1) bekezdése, az új Ptk. (2013. évi V. törvény) 6:49. § (1) bekezdése értelmében.

³⁰ FARKAS i. m. 361.

Összegzés

Jelen tanulmány egy klasszikusnak tekinthető perjogi témáról kívánt újat mondani úgy, hogy közben épített a jogi szakirodalom legfontosabb megállapításaira is. Bemutattuk, hogy a gyakorlatban milyen, valamennyi beavatkozót érintő problémák merülnek fel. Ezek jelentős részét a bírói gyakorlat megfelelően kezeli, de találkoztunk olyan diszfunkcionálisnak minősíthető jelenségekkel, melyek kiküszöbölése csak a Pp. módosítása révén várható, ezért bizonyos esetekben jogalkotási javaslatokkal éltünk.

Arra a kérdésre, hogy a beavatkozót mikortól illetik meg perbeli jogok és mikortól terhelik perbeli kötelezettségek, a bírói gyakorlat a hatályos szabályozással összhangban nem álló választ ad. Jelen tanulmányban bemutattuk, hogy az e témához kapcsolódó, iránymutatásul közreadott bírósági döntések között van olyan, amely nem mentes az önellentmondástól, és részleteiben vizsgálva a joggyakorlat már korántsem tekinthető olyan következetesnek és kiszámíthatónak, mint amilyennek első látásra tűnik. Pedig tétje van az ezen kérdésfeltevésre adott válasznak, amikor ezen múlik, hogy a beavatkozó által benyújtott fellebbezést joghatályosnak fogja-e tekinteni a bíróság.

A kívánatos jövőbeli főszabálynak azt javasoljuk, hogy a Pp. 57. §-ában foglalt rendelkezések a beavatkozás bejelentésétől kezdve legyenek irányadóak a beavatkozóra. Ezt álláspontunk szerint ki kellene egészíteni azzal, hogy a beavatkozóval közölni kelljen azokat a külön fellebbezéssel megtámadható határozatokat, melyek vonatkozásában a beavatkozó által támogatott féllel szemben a beavatkozás bejelentésének napján még nem telt le a fellebbezési határidő.

Nagyon fontosnak tartjuk a beavatkozó iratmegismerési jogosultsága jelentőségének hangsúlyozását, ugyanakkor azt is, hogy felhívjuk a figyelmet arra, hogy vannak olyanok, akik a beavatkozáshoz szükséges feltételek hiányában beavatkozási kérelmet benyújtva akként ismerik meg a per iratait, melyek rendszerint bizalmas jellegű információkat is tartalmaznak, hogy visszaélnek az iratmegismerési jogosultsággal. Ezen módszerrel bárki bármelyik per iratait megismerheti, és ez nyilvánvalóan nem állt szándékában a jogalkotónak, hiszen különben nem szabályozta volna, hogy kik jogosultak az iratok megtekintésére. A felvetett probléma valós veszélyt jelent, mert vannak olyanok, akik az ilyen jellegű beavatkozásra 'szakosodtak', és az információszerezés révén vélhetően gazdasági és egyéb előnyökhöz kívánnak jutni. Mindezekre tekintettel azt javasoljuk, hogy a beavatkozót teljes körű iratmegtekintési és másolatkészítési jogosultság (amelyet nem keverhetünk össze a bíróságnak a Pp. 57. § (2) bekezdése szerinti iratközlési kötelezettségével) csak a beavatkozás megengedésétől illesse meg, és ezt megelőzően a beavatkozni szándékozó, illetve a beavatkozását bejelentő személy csak a keresetlevelet tekinthesse meg és csak arról készíthessen másolatot.

